YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

21 päivänä tammikuuta 1999 *

Yhdistetyissä asioissa T-185/96, T-189/96 ja T-190/96,

Riviera Auto Service Établissements Dalmasso SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu konkurssissa oleva yhtiö, kotipaikka Nizza (Ranska), edustajanaan pesänhoitaja Hélène Cauzette-Rey, jota edustaa oikeudenkäynnissä asianajaja Christian Bourgeon, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto François Brouxel, 6 rue Zithe,

Garage des quatre vallées SA, Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Albertville (Ranska),

Pierre Joseph Tosi, kotipaikka Albertville,

velkajärjestelyn piirissä, edustajanaan selvittäjä Rémi Saint Pierre,

Palma SA (CIA — Groupe Palma), Ranskan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Salon-de-Provence (Ranska),

Christophe ja Gérard Palma, kotipaikka Salon-de-Provence,

konkurssissa, edustajanaan pesänhoitaja Dominique Rafoni,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

joita edustavat oikeudenkäynnissä asianajajat Jean-Louis ja Gisèle Portolano, Aix-en-Provence (Ranska), prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Nathan Roy, 18 rue des Glacis,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään johtava oikeudellinen neuvonantaja Giuliano Marenco sekä komissiossa toimivat kansalliset virkamiehet Guy Charrier ja Loïc Guérin, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

jota tukee

Groupe Volkswagen France SA, kotipaikka Villers-Cotterets (Ranska), edustajanaan asianajaja Joseph Vogel, Pariisi, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Arendt & Medernach, 8—10 rue Mathias Hardt,

väliintulijana,

joissa kantajat vaativat EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista koskeneiden kanteluiden hylkäämisestä tehtyjen päätösten kumoamista (asiat T-185/96, T-189/96 ja T-190/96) sekä näistä päätöksistä kantajien mukaan aiheutuneiden vahinkojen korvaamista (asiat T-189/96 ja T-190/96),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja V. Tiili sekä tuomarit A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies B. Pastor,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 13.10.1998 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Käsiteltävien asioiden taustaseikat

1 Kantajat ovat VAG France -yhtiön entisiä yksinmyyjiä; VAG France on nykyään Groupe Volkswagen France SA (jäljempänä Volkswagen), saksalaisen autonvalmistajan, Volkswagenin tytäryhtiö ja Volkswagen- ja Audi-merkkisten ajoneuvojen Ranskassa yksinoikeudella toimiva maahantuoja.

2 Sen jälkeen kun päämies oli irtisanonut kantajien yksinmyyntisopimukset vuosien 1986 ja 1991 välisenä aikana, nämä kantelivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, L 13, s. 204) 3 artiklan nojalla komissiolle toimituskiellosta, jonka kohteeksi ne olivat joutuneet jakeluverkostosta poistamisensa jälkeen Volkswagenin jälleenmyyntiä koskevan vakiosopimuksen (jäljempänä vakiosopimus) perusteella.

3 Kantelijat vaativat komissiota toteamaan, että vakiosopimus oli EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräysten vastainen ja että päämiehellä ei sen perusteella ollut oikeutta kieltäytyä myymästä tai kieltää hyväksyttyjä jälleenmyyjiään jälleenmyymästä niille uusia Audi- ja Volkswagen-merkkisiä ajoneuvoja ja/tai varaosia pelkästään sen vuoksi, etteivät ne enää kuuluneet päämiehen jakeluverkostoon.

4 Volkswagen otti komission pyynnöstä kantaa kanteluihin ja vastasi komission tietojensaantipyyntöihin, jotka tämä oli sille esittänyt 6.2.1962 annetun asetuksen N:o 17 11 artiklan perusteella. Komissio teki myös kyselyn 260 jälleenmyyjän keskuudessa lähettämällä niille yksityiskohtaisen kyselylomakkeen, johon se sai noin 200 hyödynnettävissä olevaa vastausta.

5 Selvityksen perusteella aloitettiin yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista koskeva menettely, ja komissio antoi Volkswagenille väitetiedoksiannon, jossa 17:ää 1.1.1990 voimassa olleen vakiosopimuksen sopimusehdoista tai niiden käytännön soveltamista pidettiin kilpailua rajoittavina.

6 Komission mielestä vakiosopimus oli näiden kilpailunrajoitusten vuoksi kokonaan perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 12 päivänä joulukuuta 1984 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 123/85 (EYVL 1985, L 15, s. 16, jäljempänä aikaisempi asetus) mukaisen ryhmäpoikkeuksen soveltamisalan ulkopuolella.

7 Komissio lisäsi, että koska vakiosopimusta ei ollut annettu tiedoksi, se ei voinut saada perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeuslupaakaan. Se ei missään tapauksessa täyttänyt kyseisessä määräyksessä asetettuja ehtoja.

8 Tästä syystä komissio ilmoitti Volkswagenille, että se aikoi todeta tämän rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, velvoittaa tämän sakon uhalla lopettamaan rikkomiset ja määrätä tälle sakkoa 6.2.1962 annetun asetuksen N:o 17 15 ja 16 artiklan nojalla.

9 Saatuaan niiden osapuolten huomautukset, joita asia koski, komissio järjesti 8.11.1994 kuulemisen, jossa päämies ja kantelijat olivat edustettuina.

10 Komissio päätti loppujen lopuksi olla ryhtymättä enempiin toimenpiteisiin kantelujen perusteella. Se ilmoitti 24.6.1996 päivätyillä tiedonannoillaan, ettei se aikonut enää jatkaa asioiden käsittelyä, ja kehotti kantelijoita esittämään huomautuksensa.

11 Komissio katsoi, ettei näissä huomautuksissa tullut esiin sellaisia seikkoja tai perusteluja, joiden vuoksi sen olisi pitänyt tarkistaa uutta kantaansa. Komissio hylkäsi siis kantelut 23.9.1996 tekemillään päätöksillä (jäljempänä hylkäävät päätökset) lopullisesti.

12 Komissio katsoi tältä osin yhtäältä, että tietyt väitteet olivat selvityksessä osoittautuneet sellaisia sopimusmääräyksiä tai sopimuskäytäntöjä koskeviksi, jotka eivät olleet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailunrajoituksia.

13 Toisaalta komissio hylkäsi muut alun perin esitetyt väitteet vetoamalla siihen, ettei yhteisön intressi asiassa ollut niin merkittävä, että se olisi edellyttänyt menettelyn jatkamista. Komissio huomautti, että sellaisen näytön hankkiminen, joka olisi mahdollisesti osoittanut sen, että kilpailusääntöjä oli aikaisemmin rikottu, olisi edellyttänyt sellaisten keinojen käyttöä, jotka eivät olisi olleet asianmukaisessa mittasuh-

teessa sen tehtävien ja käytettävissä olevan henkilöstömäärän kanssa, kun otetaan huomioon erityisesti yhteisön toimielinten ja kansallisten tuomioistuinten välinen tehtävänjako. Komissio katsoi lisäksi, että se oli vastaisuuden varalta puuttunut asiaan lainsäädäntötoimin valmistelemalla perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 28 päivänä kesäkuuta 1995 antamallaan komission asetuksella (EY) N:o 1475/95 (EYVL 1995, L 145, s. 25, jäljempänä uusi asetus).

Oikeudenkäynti yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

14 Kantajat nostivat tämän jälkeen nyt käsiteltävät kanteet 22. ja 26.11.1996 jättämillään kannekirjelmillä.

15 Volkswagen hyväksyttiin kaikissa kolmessa asiassa väliintulijaksi tukemaan komission vaatimuksia 16.9.1997 annetuilla määräyksillä, ja se jätti väliintulokirjelmänsä 18.12.1997.

16 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ilman edeltäviä asian selvittämistoimia. Se pyysi kuitenkin 1.7.1998 päivätyllä kirjeellä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kysymyksiin.

17 Kyseiset kolme asiaa yhdistettiin suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten 3.9.1998 annetulla määräyksellä.

18 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 13.10.1998 pidetyssä julkisessa istunnossa.

Asianosaisten vaatimukset

Asia T-185/96

19 Kantaja vaatii

1) hylkäävän päätöksen kumoamista;

2) komission velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

20 Komissio vaatii

1) kanteen hylkäämistä perusteettomana;

2) kantajan velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

21 Väliintulija vaatii

1) kanteen tutkimatta jättämistä;

2) kanteen hylkäämistä perusteettomana;

3) kantajan velvoittamista korvaamaan kaikki väliintulosta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Asiat T-189/96 ja T-190/96

22 Kantajat vaativat

1) hylkäävien päätösten kumoamista;

2) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ottamaan asian ratkaistavakseen ja toteamaan, että vakiosopimus kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ja että se ei täytä aikaisemmassa asetuksessa ryhmäpoikkeukselle asetettuja edellytyksiä eikä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa yksittäispoikkeukselle asetettuja edellytyksiä;

3) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta toteamaan komission olevan sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa ja velvoittamaan tämän korvaamaan kantajille aiheutuneen vahingon 540 000 ecuun saakka, joka on 10 prosenttia siitä ennusteen mukaisesta liikevaihdosta, jonka toteutumisen komission toimettomuus on estänyt;

4) velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut 100 000 Ranskan frangiin saakka.

23 Komissio vaatii

1) kumoamisvaatimusten hylkäämistä perusteettomina;

2) vaatimusten toisen ja kolmannen kohdan tutkimatta jättämistä;

3) kantajien velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

24 Väliintulija vaatii

1) vahingonkorvausvaatimusten tutkimatta jättämistä;

2) kumoamisvaatimusten hylkäämistä perusteettomina;

3) toissijaisesti vaatimusten toisen kohdan hylkäämistä;

4) kantajien velvoittamista korvaamaan kaikki väliintulosta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Kumoamisvaatimukset (asiat T-185/96, T-189/96 ja T-190/96)

Kumoamisvaatimusten tutkittavaksi ottaminen

25 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan väliintulijalla ei ole oikeutta esittää oikeudenkäyntiväitettä, jota vastaaja ei ole esittänyt omissa vaatimuksissaan, kuten ei tässäkään tapauksessa (asia T-290/94, Kaysersberg v. komissio, tuomio 27.11.1997, Kok. 1997, s. II-2137, 76 kohta).

26 Väliintulijan esittämä oikeudenkäyntiväite on siis jätettävä tutkimatta.

Asioissa T-189/96 ja T-190/96 nostettujen kanteiden yhteydessä esitettyjen vaatimusten toisen kohdan tutkittavaksi ottaminen

27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että koska asioissa T-189/96 ja T-190/96 nostettujen kanteiden yhteydessä esitettyjen vaatimusten toisessa kohdassa vaaditaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ottamaan ratkaistavakseen asia ja kantelut, siinä ylitetään rajat, jotka on asetettu sille hylkäävien päätösten laillisuusvalvonnalle, jota yhteisöjen tuomioistuinten on perustamissopimuksen 173 artiklan nojalla harjoitettava.

28 Tästä syystä asioissa T-189/96 ja T-190/96 nostettujen kanteiden yhteydessä esitettyjen vaatimusten toinen kohta on jätettävä tutkimatta.

Pääasia

Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan perustamissopimuksen 85 artiklaa on rikottu, koska komissio on virheellisesti katsonut, etteivät tietyt vakiosopimuksen sopimusehdot ole kilpailua rajoittavia

29 Kantajat arvostelevat hylkääviä päätöksiä lähinnä siitä, että koska niissä on katsottu, etteivät vakiosopimuksen tietyt neljä sopimusehtoa ole kilpailua rajoittavia, niissä on ensinnäkin jätetty noudattamatta periaatetta, jonka mukaan ryhmäpoikkeusta on tulkittava suppeasti, mikä on todettu aikaisemman asetuksen toisessa perustelukappaleessakin, ja lisäksi jätetty huomiotta se, että kyseiset riidanalaiset sopimusehdot lisäävät jälleenmyyjien taloudellista riippuvuutta, vaikka sen rajoittaminen on ryhmäpoikkeuksen olennainen edellytys.

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa, että aikaisemmassa asetuksessa ei anneta pakottavia määräyksiä, jotka vaikuttaisivat välittömästi sopimusehtojen pätevyyteen tai joilla sopimuspuolet velvoitettaisiin muuttamaan niiden sisältöä, eikä niillä myöskään tehdä sopimusta mitättömäksi, vaikka sopimukset eivät täyttäisikään kaikkia aikaisemmassa asetuksessa määriteltyjä edellytyksiä (asia 10/86, VAG France, tuomio 18.12.1986, Kok. 1986, s. 4071, 16 kohta ja asia C-230/96, Cabour, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. I-2055, 47 kohta).

31 Tällaisessa tilanteessa sopimus kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kiellon soveltamisalaan vain siinä tapauksessa, että sopimuksen tarkoituksena tai sen vaikutuksena on tuntuva kilpailun rajoittaminen yhteismarkkinoilla ja se vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (em. asia Cabour, tuomion 48 kohta).

32 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on ensimmäisen kanneperusteen hyväksyttävyyttä arvioidessaan ainoastaan selvitettävä, ettei komissio ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan lopullisesti, etteivät tarkastelun kohteena olevat sopimusehdot olleet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailunrajoituksia.

— Päämiehen harjoittama valvonta, joka kohdistuu välittäjien harjoittamaan sopimustavaroiden jälleenmyyntiin lopullisille kuluttajille

33 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, ettei se enää pitänyt kilpailua rajoittavana vakiosopimuksen sopimusehtoa, jolla vahvistettiin niihin tilauksiin kohdistuvaa päämiehen harjoittamaa valvontaa koskevat yksityiskohdat, joita välittäjät tekevät jälleenmyyjille kuluttajien lukuun.

34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että komissio on tehnyt päätelmän, jota kantajat eivät ole kiistäneet ja jonka mukaan kyseiset tilaukset eivät olleet peruutettavissa sen jälkeen kun jälleenmyyjät olivat hyväksyneet ne, joten ne olivat lopullisia.

35 Tästä syystä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei ole näytetty toteen komission tehneen oikeudellisen virheen katsoessaan, etteivät nämä yksinmyyntiverkoston tiiviyden valvontaa koskevat yksityiskohdat sellaisenaan rajoittaneet kilpailua perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

— Päämiehen suoramyynti tietyille kuluttajille

36 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, että se lopuksi katsoi, ettei suoramyynti tietyille kuluttajille, joka vakiosopimuksen mukaan kuului yksin päämiehelle ja jossa se sovelsi jälleenmyyjille myönnettyjä hintoja alempia hintoja, kuulunut yhteisön

kilpailusääntöjen soveltamisalaan, ja jätti näin ollen huomiotta sen, että tällainen myynti saattoi suurten myyntimäärien ja myynnin toteuttamistavan vuoksi heikentää jälleenmyyntisopimusten taloudellista tasapainoa.

37 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ettei tämä väite koske tarkasteltavana olevan sopimusehdon hyväksyttävyyttä vaan ainoastaan jälleenmyyntisopimuksen taloudellisen tasapainon mahdollista rikkoutumista sen jälkeen kun päämies on soveltanut kyseistä sopimusehtoa väärin, mitä ei ole näytetty toteen.

— Jälleenmyyjien palkkiot

38 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, että se on lopuksi katsonut, että liikkumavara, joka päämiehellä oli käytettävissään laskiessaan jälleenmyyjien palkkioita määräalennusten ja muiden alennusten muodossa, ei kuulunut yhteisön kilpailusääntöjen piiriin. Päämies oli kuitenkin ensin alentanut marginaalia ilman mitään vastiketta ja tämän jälkeen pidättänyt väliaikaisesti marginaalin itsellään perustellen sitä pääasiallisesti "verkoston sisäisillä hallitsemattomilla määräalennuksilla". Tästä syystä jälleenmyyjillä ei ollut jonkin aikaa tilivuonna 1993 ollut marginaalia kokonaisuudessaan käytettävissään.

39 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että vakiosopimuksen asiaa koskevalla sopimusehdolla muutettiin oikeudellisesti jälleenmyyjien palkkioita markkinoiden taloudellisten olosuhteiden mukaisiksi.

40 Arvostelun kohteena olevat päämiehen kaksi toimenpidettä koskivat lisäksi, kuten komissio on perustellusti todennut, valmistajan ja jälleenmyyjien välisiä suhteita. Ei ole myöskään osoitettu, että niissä olisi ollut kyseessä päämiehen välitön puuttuminen siihen, millaisiksi jälleenmyyjät määrittävät lopullisilta ostajilta perimänsä jälleenmyyntihinnat, koska ei ole ilmennyt, että päämiehen jälleenmyyjille suosittelemat "listahinnat" olisivat todellisuudessa olleet sitovia jälleenmyyntihintoja.

— Yhteistä sekkitiliä koskeva sopimus

41 Kantajat väittävät, että komissio on tehnyt virheen katsoessaan, etteivät sekkitiliä koskevan sopimuksen toimintaa koskevat yksityiskohtaiset säännöt olleet kilpailunvastaisia, vaikka päämiehellä oli sopimuksen perusteella mahdollisuus rajoittaa jälleenmyyjän käytettävissä olevia varoja ja tavaranhankintavapautta, koska päämiehelle oli annettu erivapaus viivästyttää jälleenmyyjän saamien luottojen kirjaamista tälle tilille.

42 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korostaa, ettei tämä kantajien esittämä arvostelu kohdistu itse riidanalaiseen sopimusehtoon vaan sen mahdolliseen väärinkäyttöön, mistä asiakirja-aineistossa ei ole minkäänlaista osoitusta.

43 Ei siis ole näytetty toteen, että komissio olisi tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että edellä tarkastellut vakiosopimuksen sopimusehdot eivät sellaisenaan rajoittaneet kilpailua perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

44 Ensimmäinen kanneperuste on siis hylättävä perusteettomana.

Toinen kanneperuste, jonka mukaan komissio rikkoi perustamissopimuksen 85 artiklaa kieltäytyessään toteamasta vakiosopimuksen muita riidanalaisia sopimusehtoja kilpailunvastaisiksi

45 Kantajat arvostelevat toisessa kanneperusteessaan komissiota lähinnä siitä, että se ei ole katsonut vakiosopimuksen kahdeksan muun riidanalaisen sopimusehdon olevan kilpailunvastaisia vedoten virheellisesti siihen, ettei asiassa ole niin merkittävää yhteisön intressiä, että kantelujen tutkimista pitäisi jatkaa. Komissio ei voi väittää, että näytön hankkiminen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisista ei olisi ollut asianmukaisessa mittasuhteessa sen käytettävissä olleiden keinojen kanssa, kun asiakirja-aineistoon sisältyvien seikkojen perusteella olisi päinvastoin

ollut mahdollista pysyttää alun perin päämiehelle tiedoksi annetut väitteet. Toisin kuin komissio väittää, kansalliset tuomioistuimet eivät voi antaa hyödyllisiä ratkaisuja riidanalaisista kilpailunrajoituksista. Lopuksi kantajat toteavat, etteivät aikaisemman asetuksen voimassaolon päättyminen ja uuden asetuksen voimaantulo myöskään voi olla perusteena sille, ettei yhteisöllä olisi intressiä asiassa.

46 On muistutettava, että jotta komissiolla olisi oikeus hylätä kantelu, kuten se on nyt käsiteltävässä asiassa tehnyt, sillä perusteella, ettei yhteisöllä ole intressiä asiassa, sen on harkintavaltaansa käyttäessään verrattava keskenään toisaalta väitettyjen kilpailusääntöjen rikkomisten merkitystä yhteismarkkinoiden toiminnalle ja toisaalta sitä todennäköisyyttä, että komissio voi todeta rikkomisen tapahtuneen, ja tätä varten tarvittavien selvitysten laajuutta (asia T-24/90, Automec v. komissio, tuomio 18.9.1992, Kok. 1992, s. II-2223, 86 kohta ja asia T-5/93, Tremblay ym. v. komissio, tuomio 24.1.1995, Kok. 1995, s. II-185, 62 kohta).

47 Komission tehtävänä on hankkia riittävän täsmällistä ja yhtäpitävää näyttöä, jonka perusteella voidaan vakuuttua siitä, että väitetyt rikkomiset ovat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja tuntuvia kilpailunrajoituksia. Tämä edellytys ei täyty varsinkaan silloin, jos niille voidaan antaa jokin järkevä selitys, josta ilmenee, ettei yhteisön kilpailusääntöjä ole voitu rikkoa (yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984, Kok. 1984, s. 1679, 16 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

48 Kun komissiolla ei ole myöskään yksinomaista toimivaltaa todeta sopimusehtojen olevan ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa, kuten ei tässäkään tapauksessa, vaan myös kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta antaa siitä ratkaisu kyseisen perustamissopimuksen määräyksen välittömän oikeusvaikutuksen vuoksi, kantelijalla ei ole oikeutta saada komissiolta perustamissopimuksen 189 artiklassa tarkoitettua päätöstä siitä, onko kilpailusääntöjä rikottu (asia T-186/94, Guérin v. komissio, tuomio 27.6.1995, Kok. 1995, s. II-1753, 23 kohta).

49 Vaikka komissio voi yksityisten toimijoiden vaatimuksesta aloittaa perustamissopimuksen 85 artiklan määräysten rikkomisen toteamista koskevan menettelyn, kantelijoiden yksityinen intressi poikkeaa sitäkin suuremmalla syyllä yhteisön intressistä jatkaa oletettujen rikkomisten tutkimista, jos komissio on jo tehnyt sen päätelmän, että tietyt alun perin tosina pidetyt käsitykset on hylättävä.

50 Komissio voi perustellusti kehottaa kantelijoita nostamaan kanne kansallisissa tuomioistuimissa etenkin sen vuoksi, että näiden tehtävänä on antaa ratkaisu siitä, miten sopimuspuolet käytännössä soveltavat vakiosopimusta (samansuuntaisesti asia T-88/92, Leclerc v. komissio, tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. II-1961, 122 ja 123 kohta), ja arvioida sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti tiettyjen sopimusehtojen perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohtaan perustuvan mahdollisen mitättömyyden ulottuvuus ja erityisesti sen vaikutukset sopimussuhteeseen kokonaisuutena (asia 319/82, Société de vente de ciments et bétons de l'Est, tuomio 14.12.1983, Kok. 1983, s. 4173, 11 ja 12 kohta sekä em. asia Cabour, tuomion 51 kohta).

51 Kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan siis kuuluu antaa kansallisen oikeuden mukaisesti ratkaisu vahingonkorvausvastuusta, johon sopimusosapuolet saattavat joutua sen vuoksi, että ne ovat asettaneet jakeluverkoston ulkopuolisille jälleenmyyjille kohdistuvaa myyntiä koskevan kiellon sellaisen jälleenmyyntisopimuksen perusteella, jonka tietyt sopimusehdot ovat mitättömiä.

52 Lopuksi on todettava, että vaikka komissio ei voi jättää huomiotta sen oikeussuojan rajoituksia, jota kansallinen tuomioistuin kykenee antamaan perustamissopimuksen määräyksistä johtuville kantelijoiden oikeuksille (em. asia Automec v. komissio, tuomion 89 kohta), on kuitenkin huomattava, että kansalliset tuomioistuimet voivat tukeutua aikaisempaan ja uuteen asetukseen arvioidessaan niiden käsiteltäviksi saatettujen sopimusehtojen hyväksyttävyyttä.

53 Edellä mainittujen periaatteiden perusteella on selvitettävä, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä hylätessään kantelut sen vuoksi, ettei yhteisöllä ole asiassa niin merkittävää intressiä, että se edellyttäisi kantelujen tutkimisen jatkamista (em. asia Tremblay ym. v. komissio, tuomion 64 kohta).

— Kansalliset rajat ylittäville keskinäisille liiketoimille asetetut esteet

54 Kantajat väittävät, että vakiosopimukseen sisältyi sopimusehtoja, joilla selvästi pyrittiin estämään se, että jakeluverkostoon kuuluvat jälleenmyyjät jälleenmyisivät toisilleen sopimustavaroita yli kansallisten rajojen. Jälleenmyyjä joutuu erityisesti sitoutumaan sopimustavaroiden kuukausittaisiin ostoihin, on velvollinen tekemään tilaukset päämiehen toimittamille lomakkeille ja tilaamaan tältä riittävästi tavaraa tietyn vähimmäisvaraston ylläpitämiseksi. Lisäksi selvityksen perusteella on kantajien mukaan kyetty osoittamaan, ettei jakeluverkostoon kuuluvien jälleenmyyjien välillä ole kansalliset rajat ylittävää jälleenmyyntiä ja että on olemassa lukuisia osoituksia, kuten päämiehen jälleenmyyjille osoittamat uhkauksia sisältävät kiertokirjeet, siitä, että päämies haluaa lopettaa tällaiset liiketoimet.

55 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sitä vastoin katsoo, että komissio on voinut perustellusti arvioida, että vakiosopimuksen sopimusehtojen sanamuotokaan, jossa jälleenmyyjiltä kielletään ainoastaan sopimustavaroiden jälleenmyynti jakeluverkoston ulkopuolisille jälleenmyyjille, ei riitä tukemaan kantajien väitteitä ja että jälleenmyyjien velvollisuutta tehdä ostonsa päämieheltä koskevissa yksityiskohtaisissa säännöissä ei sinänsä välttämättä suljettu pois sitä, että sopimustavaroita hankittaisiin muilta jakeluverkostoon kuuluvilta jälleenmyyjiltä.

56 Ei ole myöskään näytetty toteen, että komissio olisi tehnyt ilmeisen virheellisen päätelmän katsoessaan, että alun perin päämiehelle vastaisiksi katsotut aihetodisteet olivat loppujen lopuksi osoittautuneet liian epätarkoiksi ja epäyhdenmukaisiksi, jotta niiden perusteella olisi voitu vakuuttua siitä, että kilpailusääntöjä oli rikottu ja että sen toteaminen kestäisi mahdollisen laillisuusvalvonnan.

57 Erityisesti kiertokirjeissä, joiden alun perin katsottiin todistavan Volkswagenia vastaan, arvostellaan ranskalaisia jälleenmyyjiä siitä, että ne olivat jälleenvieneet sopimustavaroita välittäjille, jotka eivät kuuluneet jakeluverkostoon, ja varoitetaan niitä kaikesta "millä tahansa tavalla toteutetusta viennistä, jolla rikotaan sopimusehtoja [— —]". Niiden sanamuodon perusteella ei siis voida päätellä, että kiertokirjeillä olisi pyritty kieltämään jakeluverkostoon kuuluvien jälleenmyyjien välinen kansalliset rajat ylittävä jälleenmyynti.

58 Kuten väliintulija on huomauttanut istunnossa ilman, että kantajat olisivat sitä kiistäneet, kansalliset rajat ylittävien keskinäisten liiketoimien puuttuminen voi lisäksi johtua siitä, että Volkswagenilla on ollut mahdollisuus tarjota jälleenmyyjilleen kaikkia malleja lyhyillä toimitusajoilla ja tavaraluotolla.

59 Ei siis ole näytetty toteen, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen lopettaessaan kantelujen tutkimisen väitetyn kilpailunrajoituksen osalta, huolimatta sen objektiivisesta merkityksestä jäsenvaltioiden välisten yhteismarkkinoiden toteutumisen kannalta (yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 429; Kok. Ep. I, s. 275).

— Jälleenmyyjille asetetut rajoitukset, jotka koskevat varaosien hankintaa jakeluverkoston ulkopuolelta

60 Kantajat väittävät, että vakiosopimuksella rajoitettiin jälleenmyyjien mahdollisuutta hankkia varaosia jakeluverkostoon kuulumattomilta toimittajilta, koska niiden oli ostettava tiettyjä määriä päämieheltä ja saatava jakeluverkostoon kuulumattomilta valmistajilta sopimukseen perustuva takuu, joka oli vähintään samanpituinen kuin Volkswagenin takuu.

61 Päämiehen käyttöönottamasta automaattisesta varastonhallintajärjestelmästä (jäljempänä GAS) johtuva Volkswagenin varaosien lisätilausten kiinteämääräisyys merkitsi sitä, että tähän järjestelmään liittyvän jälleenmyyjän piti välttämättä tilata päämieheltä erittäin merkittävä osuus tarvitsemistaan varaosista, joita kuitenkin olisi ollut saatavissa jakeluverkostoon kuulumattomilta toimittajilta, ja jälleenmyyjä joutui pitämään varastossa liikaa sellaisia tuotteita, jotka kiertävät huonosti.

62 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kuten näistä sopimusehdoista ilmenee, vakiosopimuksen ansiosta jakeluverkoston jälleenmyyjillä oli nimenomaisesti mahdollisuus hankkia valitsemiltaan jakeluverkostoon kuulumattomilta toimittajilta varaosia, joiden laatu vastaisi päämiehen toimittamia varaosia, lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa kyse oli takuukorjauksista ja sopimustavaroiden määräaikaishuolloista.

63 Käsiteltävään asiaan liittyvistä seikoista ei ilmene, ettei varastonpitovelvollisuuden tasoa olisi vahvistettu ennusteiden perusteella ja etteivät jälleenmyyjät olisi voineet valita päämiehen maksamien palkkioiden ja muiden toimittajien mahdollisesti tarjoamien alempien hintojen välillä, kun taas ostojen keskittäminen päämiehelle saattoi selittyä jälleenmyyjän objektiivisella intressillä (edellä 58 kohta).

64 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi pitää ilmeisen virheellisenä myöskään sitä komission päätelmää, jonka mukaan eri hankintalähteistä peräisin olevien varaosien laatua koskevien edellytysten täyttyminen, jota Volkswagen valvoi, palveli lopullisen kuluttajan ymmärrettävää intressiä saada mahdollisimman laaja ja vähintään valmistajan antamaa vastaava takuu.

65 Lopuksi on todettava, että riippumatta GAS:n jakelujärjestelmään kuuluvien käyttäjien lukumäärästä ei ole näytetty toteen, että kyseisen järjestelmän hankkiminen olisi ollut jälleenmyyjille pakollista tai että järjestelmän perusteella olisi automaattisesti toimitettu lisää tavaraa jälleenmyyjille, jotka olivat päättäneet hankkia järjestelmän, jonka voitiin päinvastoin olettaa yksinkertaistavan toimintaa ja siten parantavan jälleenmyyntisopimusten kannattavuutta.

66 Ei siis vaikuta siltä, että komissio olisi menetellyt ilmeisen virheellisesti lopettaessaan jälleenmyyjien varaosien hankintaa koskevista ehdoista tehtyjen kantelujen tutkimisen.

— Velvollisuus olla ryhtymättä kilpailemaan sopimusalueen ulkopuolella

67 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, ettei se ole todennut lainvastaiseksi jälleenmyyjälle asetettua kieltoa jälleenmyydä myyntialueensa ulkopuolella sopimuksen kohteena olevien ajoneuvojen kanssa kilpailevia uusia ajoneuvoja, vaikka tällainen mahdollisuus ei sinänsä estä asianomaista tekemästä tehokkaasti kauppaa omalla myyntialueellaan.

68 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, että kuten komissio on itse myöntänyt, asiakirja-aineistosta käy ilmi, että yksi jälleenmyyjä on tosiaankin poistettu jakeluverkostosta sen vuoksi, että tämä oli ryhtynyt myymään muun merkkisiä ajoneuvoja sopimusalueensa ulkopuolella. Ei kuitenkaan vaikuta siltä, että jälleenmyyjiä olisi järjestelmällisesti irtisanottu tällä perusteella.

69 Tästä syystä komissio saattoi perustellusti katsoa, että kansalliset tuomioistuimet kykenivät antamaan ratkaisun riidanalaisen sopimusehdon hyväksyttävyydestä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kannalta arvioidakseen sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti sopimusehdon mahdollisen mitättömyyden ulottuvuutta ja erityisesti vahingonkorvausten kannalta sen vaikutuksia myyntikieltoon, joka on vakiosopimuksen perusteella ollut mahdollista asettaa jakeluverkoston ulkopuolisille jälleenmyyjille.

70 Ei siis ole ilmennyt, että komissio olisi tältä osin tehnyt niin ilmeisen virheen, että hylkäävät päätökset olisi siitä syystä kumottava.

— Vakiosopimuksen ulottaminen koskemaan käytettyjä autoja

71 Kantajat arvostelevat komissiota siitä, että se ei ole pitänyt kilpailunvastaisina vakiosopimuksen sopimusehtoja, joissa rajoitettiin jälleenmyyjän vapautta hankkia varaosia jakeluverkoston ulkopuolisilta toimittajilta käytettyjen autojen, jotka eivät ole enää sopimustuotteita, kaupan yhteydessä ja kääntyä muiden sellaisten taloudellisten toimijoiden puoleen, jotka antavat samantyyppisiä takuita kuin päämies. Riidanalainen sopimusehto on lisäksi sellainen, että uuden asetuksen mukaan poikkeus raukeaa sen perusteella.

72 On päinvastoin selvää, että komissio on voinut, olematta velvoitettu ryhtymään tarkempiin selvityksiin, perustellusti katsoa, että varaosien hankintaa käytettyihin autoihin koskevat ehdot eivät rajoittaneet jälleenmyyjien toimintavapautta sen enempää kuin sekä valmistajan että koko jakeluverkoston tavaramerkin imagon ylläpitäminen jo sinällään edellytti. Asiakirja-aineistosta käy näet ilmi, että Volkswagen on väittänyt, että uusien ajoneuvojen myynnin kehittäminen edellyttää yhä parempaa käytettyjen autojen myynnin hallintaa, eivätkä kantajat ole kiistäneet tätä.

73 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo siis, ettei komissio ole käyttänyt harkintavaltaansa ilmeisen väärin.

— Yksityishenkilöille annettavien luottojen rahoitusjärjestelmään liittymisestä tehdyt sopimukset

74 Asian T-189/95 kantaja korostaa, että yksityishenkilöille annettavien luottojen rahoitusjärjestelmään liittymistä koskevilla sopimuksilla jälleenmyyjille asetettu velvoite tarjota asiakkailleen päämiehen tytäryhtiön rahoitusvaihtoehtoja merkitsi sitä, että sen luoton määrä tai ehdot, jota jälleenmyyjä saattoi saada sopimustava-

roiden osalta, riippui niiden asiakasluottojen määrästä, jotka jälleenmyyjä kykeni hankkimaan. Tämä riippuvuussuhde, joka on kantajan mukaan suoraan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan c alakohdan vastainen, rajoittaa riippumattomien rahoitusyhtiöiden kilpailua ja on kuluttajan etujen vastainen.

75 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ettei ole osoitettu, että jälleenmyyjillä olisi ollut oikeudellinen velvollisuus allekirjoittaa riidanalaisia liittymissopimuksia. Vaikka päämies on tosiaankin myöntänyt aikaisemmin sitoneensa investointipalkkioiden suuruuden siihen, miten monia rahoitussopimuksia sopimusten allekirjoittajina olleet jälleenmyyjät olivat kyenneet tekemään, asiaa koskevista asiakirjoista ei käy myöskään ilmi, että tilanne olisi edelleen tällainen.

76 Näin ollen ei ole näytetty toteen, että komissio olisi tehnyt ilmeisen virheen päätellessään, että yhteisön intressi ei edellyttänyt kantelujen enempää tutkintaa tältä osin.

— Päämiehen mahdollisuus tutustua jälleenmyyjän asiakirjoihin ja tietohallintoon

77 Asian T-185/96 kantaja katsoo, toisin kuin hylkäävissä päätöksissä tehdyissä selvityksissä todetaan, todistaneensa vääriksi päämiehen väitteet, joiden mukaan päämiehen tietohallintojärjestelmän käyttöönotto ei olisi ollut pakollista, jälleenmyyjien tiedostojen siirtäminen päämiehen järjestelmiin jälleenmyyjän tietämättä olisi ollut mahdotonta ja päämiehelle lähetetyistä asiakirjoista olisi poistettu niiden asiakastiedot.

78 Asiakirja-aineistosta ei ilmene, että järjestelmän käyttö olisi kuulunut sopimusvelvoitteisiin. Koska asiassa ei ole myöskään esitetty näyttöä siitä, että päämies olisi käyttänyt järjestelmää väärin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi pitää ilmeisen virheellisenä komission päätelmää, jonka mukaan kanteluja tutkittaessa ei

ole voitu erottaa jälleenmyyntisopimusten hallinnoinnin rationalisointia, johon riidanalaisella järjestelmällä objektiivisesti arvioiden pyritään, sen mahdollisista kilpailunvastaisista seurauksista.

79 Komission ei siis voida tältä osin katsoa tehneen ilmeistä arviointivirhettä.

— Sovittujen myyntialueiden yksipuolinen irtisanominen ja muuttaminen

80 Kantajat huomauttavat, etteivät minkäänlaiset selvitykset olisi olleet tarpeen, jotta komissio olisi voinut arvioida niitä kilpailunvastaisia vaikutuksia, joita päämiehelle annetulla yksipuolisella oikeudella muuttaa sopimusaluetta ja irtisanoa sopimus erityisistä syistä oli. Komissio ei ole ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin Volkswagenin sen väitteen perusteella, jonka mukaan sopimuksia ei ollut irtisanottu sellaisella erityisperusteella, ettei myynnille asetettuja vähimmäistavoitteita ollut saavutettu, vaikka tämä väite on osoitettu perättömäksi ainakin yhdessä tapauksessa, mikä merkitsee myös sitä, että muitakin sopimuksia on voitu irtisanoa.

81 Jo kanneperusteen sanamuodosta voidaan päätellä, ettei päämiestä voida arvostella siitä, että se on soveltanut järjestelmällisesti riidanalaisia sopimusehtoja, joita pelkästään niiden sanamuodon perusteella ei voida pitää kilpailua rajoittavina.

82 Ei siis vaikuta siltä, että komissio olisi selvästi perusteettomasti luopunut lisätutkimuksista, joilla olisi arvioitu riidanalaisen sopimusehdon merkitystä.

83 Ei siis ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen päättäessään olla jatkamatta edellä käsiteltyjen sopimusehtojen osalta alun perin esitettyjen

väitteiden tutkimista, kun väliintulijakin on lisäksi ilmoittanut istunnossa, ilman että kantajat olisivat sitä tältä osin kiistäneet, että vakiosopimus on sittemmin korvattu uudella sopimusehdolla, joka on uuden asetuksen mukainen.

84 Toinen kanneperuste on siis hylättävä perusteettomana.

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan hylkäävät päätökset on perusteltu riittämättömästi

85 Kantajat arvostelevat hylkääviä päätöksiä vielä siitä, ettei niitä ole tietyiltä osin perusteltu.

86 Siltä osin kuin näitä hajanaisia väitteitä voitaisiin pitää todellisena kumoamisperusteena, on vain todettava, että kuten ensimmäistä kahta perustetta tutkittaessa on nähty, hylkäävät päätökset eivät ole niin puutteellisesti perusteltuja, ettei kantajilla sen vuoksi olisi ollut mahdollisuutta riitauttaa niitä eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella olisi ollut mahdollisuutta valvoa niiden laillisuutta.

87 Kolmas kanneperuste on siten hylättävä perusteettomana.

88 Tästä seuraa, että asioissa T-185/96, T-189/96 ja T-190/96 esitetyt kumoamisvaatimukset on hylättävä perusteettomina.

Vahingonkorvausvaatimukset (asiat T-189/96 ja T-190/96)

89 Asioiden T-189/96 ja T-190/96 kantajat väittävät vahingonkorvausvaatimustensa tueksi lähinnä, että komissio on tehnyt niiden suhteen vakavan virheen, joka liittyy komission tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskeviin arviointivirheisiin ja niiden kantelun hylkäämiseen.

90 Koska ei ole esitetty seikkoja, jotka osoittaisivat hylkäävien päätösten olevan lainvastaisia, ja koska kantajat eivät ole erikseen vedonneet mihinkään muuhun lainvastaisuuteen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi katsoa komission tehneen sellaista virhettä, jonka perusteella komission vahingonkorvausvastuu voisi syntyä.

91 Tästä syystä asioissa T-189/96 ja T-190/96 esitetyt vahingonkorvausvaatimukset on hylättävä perusteettomina.

92 Kaiken edellä esitetyn perusteella nyt käsiteltävät kolme kannetta on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

93 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi kuitenkin erityisistä syistä määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan. Työjärjestyksen 87 artiklan 4 kohdan kolmannen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi lisäksi määrätä, että muun väliintulijan kuin jäsenvaltion tai toimielimen on vastattava omista oikeudenkäyntikuluistaan.

94 Käsiteltävien asioiden taustaseikoista ilmenee, että komission jyrkkä kannanmuutos on antanut kantajille aiheen pyytää tätä selvittämään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa syitä, joiden vuoksi se on poikennut vakiosopimuksen sopimusehdoista alun perin tekemästään arvioinnista.

95 Tästä syystä kantajien vastattavaksi on jätettävä ainoastaan niiden omat oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Asiassa T-185/96 nostettu kanne hylätään.

2) Asioissa T-189/96 ja T-190/96 esitettyjen vaatimusten toinen osa jätetään tutkimatta.

3) Asioissa T-189/96 ja T-190/96 nostetut kanteet hylätään muilta osin.

4) Asianosaiset ja väliintulija vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Tiili Potocki Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 21 päivänä tammikuuta 1999.

H. Jung V. Tiili

kirjaaja kolmannen jaoston puheenjohtaja